

Nefndarsvið Alþingis
Allsherjar- og menntamálanefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 3. maí 2021

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á lögum um meðferð sakamála nr. 88/2008 (réttarstaða brotþola, fatlaðs fólks og aðstandenda).

Lögreglustjóranum á höfuðborgarsvæðinu hefur borist til umsagnar ofangreint frumvarp um breytingu á lögum um meðferð sakamála (sml).

Lögreglustjóri telur þær réttarbætur sem lagðar eru til í frumvarpinu almenn til bóta, en telur þó rétt að gera eftirfarandi athugasemdir:

Athugasemdir við 4. gr. frumvarpsins.

Samkvæmt 4. gr. frumvarpsins er lagt til að við 1. mgr. 40. gr. laganna bætist tveir nýir málsliðir sem eiga að styrkja réttarstöðu brotþola, þ.e. að þegar brotþoli hefur fengið tilnefndan réttargæslumann þá skuli lögregla upplýsa hann um framvindu rannsóknar máls nema talið verði að það torveldi rannsóknina. Einnig skuli upplýsa aðra brotþola eftir því sem tilefni er til. Í greinargerð frumvarpsins, nánar tiltekið í athugasemdum með 4. gr., kemur fram að með þessu sé verið að lögfesta frumkvæðisskyldu lögreglu til að upplýsa réttargæslumann um framvindu rannsóknar máls. Að mati lögreglu hefði verið nær að fjalla í ákvæðinu um rétt réttargæslumanns til að fylgjast með framvindu rannsóknar eins og kostur er líkt og gert er í 5. mgr. 37. gr. sml. þar sem fjallað er um rétt verjanda til að fylgjast með rannsókn. Hvorki í lagaákvæðinu, né í lögskýringargögnum, er fjallað um frumkvæðisskyldu lögreglu til að upplýsa verjanda. Ef frá eru talin ákvæðin í 2. og 3. mgr. 36. gr. og 1. mgr. 37. gr. sml., þar sem verjanda er veittur réttur til að vera viðstaddur skýrslutöku hjá lögreglu og fyrir dómi á rannsóknarstigi og fá aðgang að málgögnum, hafa lögin ekki að geyma nánari fyrirmæli um það hvernig lögreglu ber að rækja umrædda skyldu skv. 5. mgr. 37. gr. sml. Í framkvæmd hefur þetta farið þannig fram að lögregla upplýsir verjanda um þær aðgerðir sem verjandi hefur rétt á að vera viðstaddur, en að öðru leyti hefur verið litið svo á að verjandi hafi sjálfur frumkvæði að því að óska eftir upplýsingum um framvindu rannsóknar og aðgang að gögnum máls.

Velta má því fyrir sér hvort með þessum auknum réttindum réttargæslumanns og brotþola sé hallað á réttindi sakbornings og verjanda, og þá þannig að með þessu sé verið að tryggja réttargæslumönnum meiri rétt til upplýsinga en verjandi hefur. Slíkt verður að teljast í andstöðu við ákvæði 2. ml. 1. mgr. 47. gr. sml. þar sem óheimilt er

að afhenda réttargæslumanni gögn eða veita aðgang að gögnum, og þá um leið upplýsingar, ef verjanda hefur verið synjað um það. Ekki er ráðgert í frumvarpinu að breyta þessu ákvæði. Hafa verður í huga við rannsókn sakamála gildir sú meginregla að rannsókn fari fram fyrir luktum dyrum, en tryggja verður sakborningi og verjanda ákveðinn rétt til upplýsinga svo vörn hans verði ekki áfátt.

Einnig telur lögreglustjóri að skoða þurfi tilefni þess að lögreglu verði gert skylt að upplýsa réttargæslumann að eigin frumkvæði um þætti er varða framvindu rannsóknar, en ekki er tiltekið hvaða þættir það eru sem ber að upplýsa um að frumkvæði lögreglu. Sjálfsagt og eðlilegt er t.d. að veita brotþola upplýsingar um skýrslutöku yfir sakborningi við tilteknar aðstæður, t.d. ef ástæða er til að ætla að sakborningur sé líklegur til að ónáða brotþola þegar honum verður kunnugt um sakargiftir og slík upplýsingagjöf er ekki til þess fallin að torvelda rannsókn.

Að leggja frumkvæðisskyldu á herðar lögreglu að upplýsa um ótilgreinda þætti er tengjast framvindu rannsóknar í öllum þeim málum sem eru til meðferðar hjá lögreglustjóranum á höfuðborgarsvæðinu, og varða tiltekin brot, er til þess fallið að lengja málsmeðferð og koma í veg fyrir skilvirkni rannsókna. Þess ber að geta að nú sem stendur eru tæplega 200 mál í rannsókn hjá kynferðisbrotadeild embættisins og það gefur augaleið að ef lögregla á að eigin frumkvæði að upplýsa réttargæslumenn í tæplega 200 málum um framvindu rannsóknar í öllum málum þá mun það fela í sér aukinn kostnað, enda slík ráðstöfun afar tímafrek. Í framkvæmd eru lögreglumenn og ákærendur að upplýsa réttargæslumenn þegar eftir er leitað. Þá ber að geta þess að til stendur að opna rafræna þjónustugátt fyrir brotþola þar sem þeir geta séð hvar mál þeirra er statt hjá embættinu og aðrar upplýsingar. Þjónustugáttin er þróunarverkefni sem hefur það að markmiði að bæta þjónustu við þá sem leita til lögreglu en helsta umkvörtunarefni brotþola er aðgengi að upplýsingum um hvar mál þeirra er statt. Þjónustugáttin er öruggt svæði fyrir einstaklinga sem eiga mál hjá lögreglu. Aðeins brotþolar geta nálgast upplýsingar um sín mál en til að tengjast gáttinni er notast við rafræn skilríki. Fyrst um sinn geta einungis þolendur tiltekinna kynferðisbrota notað gáttina en unnið er að því að veita upplýsingar um fleiri brot. Þar geta einstaklingar meðal fengið upplýsingar um þá tíma sem eru bókaðir hjá lögreglu, málsnúmer, stöðu mála og algengar spurningar og svör. Nú þegar hefur kerfið verið prufukeyrt með góðum árangri en áætlað er að gáttin verði komin í notkun fyrir lok árs 2021.

Athugasemdir við 8. gr. frumvarpsins

Tekið er undir athugasemdir héraðssaksóknara um að brýnt sé að skoða hvort rétt sé að hverfa frá því fyrirkomulagi að taka dómsskýrslu á rannsóknarstigi af brotþolum. Ekkert land í Evrópu hefur þennan háttinn á, en Norðmenn hurfu frá þessari framkvæmd árið 2015. Fyrirkomulagið eins og það er í dag lengir málsmeðferðartíma og börn sem brotþolar sitja ekki við sama borð og aðrir brotþolar, aukin hætta er á að rannsóknargögn spillist auk þess sem lögregla fær ekki sama forskot við rannsóknina og er í öðrum málum þar sem verjandi og sakborningar mega vera viðstaddir skýrslutöku af brotþola sé um dómsskýrslu að ræða. Sakamálaölg gera ráð fyrir að

Lögregla þurfi forskot því henni er heimilt að neita verjanda um afendingu og aðgengi að gögnum í tiltekinn tíma. Þegar um er að ræða kynferðisbrot gegn barni þá hverfur þetta forskot því sakborningur fær tækifæri til að vita hvað barnið sagði í skýrslutökunni og hefur því svigrúm til að spilla rannsóknargögnum ef svo ber undir.

Lögreglustjóri gerir ekki efnislegar athugasemdir við frumvarpið að öðru leyti og styður gildistöku þess. Frumvarpið er til þess fallið að styrkja réttarstöðu brotþola enn fremur sem þar að finna löngu tímabæra réttarbót fyrir fatlað fólk og aðstandendur látinna einstaklinga.

F.h.l.

Hulda Elsa Björgvinsdóttir
sviðstjóri ákærusviðs